

BẢN TRÍCH YẾU LUẬN ÁN

Tác giả: TRẦN THỊ MỸ

Đề tài: CÁC YẾU TỐ BIỂU THỊ TÌNH THÁI NHẬN THỨC TRONG CÂU TIẾNG PHÁP
- NHỮNG BIỂU DẠT TƯƠNG ỨNG TRONG CÂU TIẾNG VIỆT

Chuyên ngành: Lý luận ngôn ngữ - Mã số: 5.04.08

Trường Đại Học Khoa học xã hội và Nhân văn, Đại học quốc gia Hà Nội.

NỘI DUNG CỦA LUẬN ÁN

1. *Mục đích và đối tượng nghiên cứu:* Tình thái hóa câu với phương thức từ vựng - ngữ pháp, kiểu kết hợp các yếu tố tình thái nhận thức trong câu tiếng Pháp là đối tượng nghiên cứu chính của luận án. Cách triển khai nội dung của đề tài là phân tích các yếu tố tình thái nhận thức trong mối quan hệ với **THỜI** và **THỨC** của nội dung mệnh đề theo dạng thức: **Khung tình thái $\longleftrightarrow$ nội dung mệnh đề**.

Căn cứ vào dạng thức này, luận án miêu tả, phân tích, phân loại cấu trúc, vị trí, chức năng; đồng thời lý giải các đặc trưng ngữ nghĩa và giá trị của các yếu tố này trên ba bình diện: *cú pháp, ngữ nghĩa và sử dụng*. Luận án không chú trọng sự đối chiếu mang tính hệ thống, nhưng cũng nêu rõ nét tương đồng và khác biệt về phương thức tình thái hóa câu qua phân tích cấu trúc, đặc trưng ngữ nghĩa và giá trị sử dụng các yếu tố này trong tiếng Pháp và tiếng Việt.

Tình thái hóa câu thuộc phạm trù *ngữ pháp - ngữ nghĩa*. Vấn đề này rất cần thiết cho người học. Tuy nhiên, hiện nay nhà trường chưa chú trọng dạy tình thái câu một cách có hệ thống trên ba bình diện: *Cấu trúc - ngữ nghĩa - ngữ dụng*. Đề tài có thể đóng góp thêm tài liệu giúp cho việc dạy học ngữ pháp trong nhà trường nhằm đáp ứng nhu cầu đổi mới phương pháp dạy học hiện nay: *học để giao tiếp*.

2. *Phương pháp nghiên cứu:* Luận án được thực hiện dựa trên cơ sở kết hợp các phương thức chính sau đây: Phương pháp diễn dịch, phương pháp miêu tả, phương pháp cải biên, phương pháp thống kê, phương pháp phân tích, phương pháp phân loại cấu tạo và ý nghĩa.

3. *Các kết quả luận án đạt được:* Nội dung luận án được thể hiện trong khái niệm sau: *Tình thái nhận thức liên quan đến vấn đề của nhận thức và niềm tin; là thái độ tri nhận, xét đoán, tình cảm hay niềm tin về sự tình, từ góc độ nhìn nhận đánh giá*

của người nói. Khái niệm này được luận án khai thác trên ba bình diện với các kết quả đạt được như sau:

a) **Trên bình diện cú pháp:** *Tình thái hóa câu bằng các yếu tố tình thái nhận thức được xem là phạm trù ý niệm, thể hiện ý định của người nói trong phát ngôn. Sự có mặt của các yếu tố này tác động vào nội dung mệnh đề làm tín hiệu trong nội dung mệnh đề ít nhiều thay đổi.* Tiếng Pháp thể hiện sự tương tác của các yếu tố này trong ngữ pháp hóa **THỜI** và **THỨC** của động từ; bằng phương tiện từ vựng, tiếng Việt kết hợp phụ từ với động từ khi cần thiết. Hai phương thức ngữ pháp hóa mệnh đề này đánh dấu nét khác biệt về cấu trúc cú pháp về vấn đề tình thái hóa câu của hai thứ tiếng.

b) **Trên bình diện nghĩa:** *Các yếu tố tình thái nhận thức tham gia quá trình biểu đạt nghĩa, làm biến đổi sắc thái ngữ nghĩa trong nội dung mệnh đề.* Chúng đánh dấu những tình thái khác nhau: Tình thái hiện thực, tình thái phi hiện thực, tình thái phản hiện thực và thái độ phán xét đánh giá, ý kiến của người nói về sự tình trong câu. Việc phân tích mối quan hệ giữa khung tình thái và nội dung mệnh đề cho thấy có sự đối lập về đặc trưng ngữ nghĩa trong *thức indicatif, chế tính khách quan* và *thức subjunctif chế tính chủ quan*. Đặc trưng này đánh dấu sự khác biệt về phương tiện biểu đạt cũng như tính chất tình thái của mỗi ngôn ngữ.

c) **Trên bình diện sử dụng:** *Thông qua hiệu lực tình thái, các yếu tố này thể hiện các chiến lược tình thái hóa nhằm mục đích giảm thiểu sự khăng định mang tính áp đặt, biểu thị tính tế nhị và phép lịch sự trong mối quan hệ liên nhân.* Xuất phát từ giá trị này, luận án xác nhận: *phép lịch sự được mã hóa trong ngôn ngữ.* Vậy yếu tố tình thái nhận thức có tầm tác động hai bình diện sau: trên bình diện cú pháp-ngữ nghĩa, phép lịch sự chi phối qui tắc hoạt động ngôn ngữ. Trong giao tiếp, phép lịch sự xuất hiện trên quan hệ liên nhân.

Từ các kết quả nghiên cứu trên đây, luận án nhận thấy những vấn đề đặt ra được giải quyết có hệ thống mang ý nghĩa khoa học. Kết quả của luận án có thể ứng dụng vào lĩnh vực giảng dạy ngữ pháp-ngữ nghĩa tiếng Pháp và tiếng Việt trong nhà trường

Dại diện tập thể hướng dẫn khoa học

Nghiên cứu sinh

PGS.TS. Nguyễn Thị Việt Thanh

Trần Thị Mỹ